

Ekonomia artistikoak

Otsaila, Estatu espainolean, arte garaikidearen hilabetea da. Izan ere, ARCO ospatzen da Madrilén, eta horrek arteari komunikabideetan lehentasuna ematen dio. Orokorrean musika lasaitxo batek lagundurik albistegiak ixteko erabiltzen den gaiak (kultura) lehen orrialdeak hartzen ditu, eta noski, ez edonolako mezuekin: artearen merkatua da jaun eta jabe, zenbat milioi ordaindu diren margo honengatik, zein den telebistako tertulietako hizlari alfer eta mega-abe-ratsak bere komunerako erosi berri duen artelana, eta urteroko broma tradizionala: aurkezle bat su-itxalgailuaren ondoan arte garaikidea ote den zalantzatan.

ARCO Oscarren emanaldiarekin konpara daiteke: Angelina Jolieren ordainsariak ez du antzerkira dedikatzen den hamar mila aktoreren diru-ordainekin zerikusirik. Oscarrak ikusita batek pentsa dezake aktore guztiak aberatsak, ederrak eta zoriontsuak direla, eta ARCOren inguruan esaten denarekin, artista orok azal lodia izan, margo bote bat mihise baten kontra bota eta ehun mila eurotan saltzen duela. Bi kasuetan, espektakulua ikusten dugu, ez profesio baten errealitatearen atzean ezkutatu daitekeen beste ezer.

Aldiz, artista gehienek gorriak ikusten dituzte artista izate-ra dedikatzeko. Karrera bukatu eta lehen hamar urteetan bi izaten dira haien diru-sarrerak: beka gutxi batzuk eta bestelako lanak (zerbitzari, zelatari museo batean, saltzaile, marrazki irakasle umeentzako, garbitzaile...). Beketan irabazten dutena obra berrien produkzioan inbertitzen dute orokorrean, eta «bestelako» lan horiekin mantendu ohi dira luzaroan.

Hogeita hamar urtetik gora hasi ohi dira zenbait artista (eta ez denak) artista izatetik bizitzen; ez lanak egitetik soilik, or-

dea. Oro har, klaseak, seminarioak, hitzaldiak ematen dituzte, horri erakusketa azpimarragarriren bat gehituz. Hala ere, urte txarra izan eta ezer irabazi gabe egon daitezke hilabetetan. Egonkorrenak unibertsitate edo institutuetan lan egiten dutenak dira, edo berrogei urtetik gora benetan izen bat egitea lortzen dutenak, proiektu, beka, hitzaldi eta salmenten artean bizirautea lortzen dutenak, behe klasetik sekula irten gabe. Hortik kanpo, dirutza bat irabazten duten lau katu daude.

Artistek ez dute erretirorik kobratzen, normaltasunez kottizatzen ez dutelako. Kapitalismoaren barnean artista ez da langile kontsideratzen, ez zaio inori bururatzen artista bati artea egiteagatik soldata bat ematea. Hain da horrela ezen gizartearen atal handi batek ez baitu ondo ikusten haien lana egiteagatik kobratzen badute. Maiz entzun dut gustatzen zaiena egiten dutelako dirua eskatzea lotsagarria dela. Futbolariak behartuta jolastuko balute bezala, eta milioiak (literalki) kobratuz gainera. Edo bere lana maite duen irakasleari, esaterako, soldata kendu beharko balitzaio lez.

ARCO n elkartzen direnak hauek dira: penintsula osoan artearen alderdi espekulatiboarekin aberastu diren ehun bat pertsona (gehienak galeristak eta jabeak, beste batzuk artistak) eta, bai, gustatzen zaiena eginez bizirautean saiatzen diren beste milaka. Sistemak artearen langileei bere zatirik prekarioena utzi die: lanarengatik apenas ordaindu gabe, eskuetatik alde egiten dienean euren produkzioa kontsumorako objektu bihurtzen da, haiek ukituko ez duten espekulazioaren subjektu. Artearekin benetan dirutzen direnak bildumatzailleak dira. Baina, telebistan, dirudun eta alaiak agertzen dira soilik; jendeak topikoak patatekin jaten ditu, eta gaizki esaka ibiltzen da «artista lotsagabe» horien kontra. Hori bai, sekulan museo batean oin bat jarri izan gabe.

Ekonomia kulturalak

Euria ere bai deitzen da pelikula, Iciar Bollain da zuzendaria eta arte kritikari batek esan zidan gaia asmo handikoa

zela, eta «nahiko ondo libratu» zuela zuzendariak horrelako «marroia». Ni ez naiz zinema kritikaria, ezinezkoa zait pelikularen maila orokorrean epaitzea, baina esan dezaket zinematik irtenda gai asko etorri zitzaizkidala burura. Hori, egungo edozein adierazpen kulturaletan, ez deritzot gutxi.

Hau da argumentua: zinema talde batek Boliviara bidaiatzen du pelikula bat egin nahian. Pelikulak espainolen kolonizazioaren gaineko ikuspegi ez horren heroikoa eman nahi du, indioen sarraskiak erakutsiz, hala nola indioak tratatzeko modua salatu zuten gutxien patua zein izan zen (ez oso ona, asma dezakegu). Bolivian grabazioa egiteko arrazoia mamitsua da: beste lurralde batzuetan baino askoz ere merkeagoa da eszenatokiak eraikitzea eta estrak lortzea. Pelikularen grabazioaren muinean daudenean, uraren jabetzaren inguruko errebolta bat pizten da hirian, hainbat estra tartean sarturik daudela. Istiluetatik ihes egin ala errodaya jarraitu, aktoreak kartzelatik atera eszenak grabatzeko jakinda bukatzean poliziarik itzuli beharko dizkietela, horrelako erabakien aurrean aurkitzen dira zinemagileak. Bukaera ez dizuet aurreratuko.

Bi kolonialismo gurutzatzen dira *Euria ere bai* pelikulan: batetik, historikoa, Espainiak Ameriketako herriekiko mendeetan inposatu zuena, eta egun ere guztiz gaitzetsia izan ez dena (Colón oraindik «aurkitzaile» izendatzen dute, kontinentean aurretik inor bizi izan ez balitz lez); eta, bestetik, gaurko kapitalismoaren kolonialismoa, preziorik hoberenak bilatuz eta justizia, pobrezia, esplotazioa eta antzeko terminoen entzungor, hirugarren munduan enpresak zabaltzen dituen.

Hala ere, pelikulak ez ditu gauzak erraz jartzen: gaitzoak ez dira guztiz gaitzoak, ezta onak guztiz onak ere. Arazoaren konplexutasuna behin eta berriz agertzen da. Pelikularen zuzendariak bere lanaren bidez gertakizun historiko tamalgarriaren gaineko begirada kritiko bat eman nahi du, eta proiektua aurrera ateratzeko edozer egiteko prest dago. Mezua igortzeko asmo sendoz, hori bai. Momentu batean,

grabaketaren egoera arriskuan jarriz istiluetan laguntzera joan nahi duen beste pertsonaia bat geldiarazteko, zuzendariak bere pentsamendua argi uzten du: «istilu honek hila-bete bat iraungo du; nire pelikulak, betiko».

Baina zilegi al da edozein bide hartzea mezu egoki bat igortzeko? Industria kultural handiek, kapitalismoaren faktore espektakularra azken finean, ez al dute lan egiteko sistema bera iraunarazten, nahiz eta mezu teoriko bestelakoa kontatu?

Aldi berean, zein aukera uzten digu sistemak? Horretatik alde egitearen aukerak gero eta gutxiago dira, eta kasik hutsalak horren kanpotik erasotzekoak. Globalizazioak dena hartu du, komunikabideak, bizitzeko moduak, boterearen aurreko jarrerak. Barnean dagoen inor (eta denak gaude barnean) horren kontra egiten duen edozein mugimendutan beti izango du oinarrizko kontraesanaren patua.

Hala ere, galderak dirau: dena al da zilegi?

Ekonomia sozialak

Lagun batek kontatu zidan. «146.413 lagunek kanpatu dute Bruselako Rue de la Loi-n, gobernurik gabeko egoera salatzen», entzun zuen telebistan. Hara hor, pentsatu zuen nire lagunak, izena merezi duen herri mugimendua. Orduan esan zuten, ordea, kanpamendua ez zela erreala, birtuala baizik. www.camping16.be webgunean ikus daitekeen ekimen bat da: Belgikak bizi duen salbuespen egoeraren aurrean protestatzeko, egizu klik erraz bat eta zure dendatxo birtuala kokatuko da Rue de la Loi birtual batean. Facebookeko baserriaren antzekoa baina errebindikatiboa, eta zure lagunak ez dute letxugarik landatzeko beharra. Hotzik pasatu gabe (azken finean, neguan gaudel!), lana uzteko beharrik gabe, gimnasia joanez egunero (gabonak eta gero, ezin spinninga orain utzi) eta igandean futbola etxeko sofatik ikusiz, garagardo bat eskuan.

Ez da, ez, sistema txarra. Lehenagoko giza kontzientzia galdu dela diote askok, jendea ez dagoela aldarrikapenen al-

deko esfortzurik egiteko prest. Baina zinez ez digutela erraz jartzen. Orain kanpinera beharrea Karibera bost izarretako hoteletara goazenez, ez daukagu lozakurik; baditugu, ordea, horietako iglu dendak, Decathlonen merke-merke zeudelako (beheraldiak aprobe txatu behar dira!); baina txikiak dira bi pertsonak eroso lo egiteko. Gainera, eguerdiro amaren etxean bazkaltzen gozaten ditugun babarrunak kanpamendu batean ez ditugu lortuko. Klik bat egiteko, aldiz, bai, horretara heltzen da gure konpromisoa.

Urtarrilaren 27an gai honen inguruko gogoetarako aukera aparta eskaini zitzaigun. Greba orokorraren aurrean denetarik argudioak entzun ziren. Askok diote greba egiteak ez duela ezertarako balio gaur egun, eta arrazoi izpi bat badute. Sistema prest dago grebari aurre egiteko, gizartea baita ezerosotasunaz kexu egiten lehena. Autobus gidariek greba egitea errespetatzen badugu ere, horrek ez zukeen jendea izorratu beharko, ezta? Zer kostatzen zaie hamar autobusetatik bat besterik ez kentzea? Gauza sinboliko bat, horrekin mezua ulertzen da, ezta?

Bestalde, greba handia izango dela sumatzen bada, hamar pertsonako istilu isolatu pare bat bultzatu, komunikabide guztiak inguruan izan argazkiak ateratzeko eta langile bortitz eta kontrolik gabeak salatu. Zein kasu egin ahal zaie modu demokratiko-garbi-txukunean jokatzeko ez dakiten horiei? Beste milioi erdik lasai-lasai egin badu ibilbidea goiburuak oihukatuz, argazki hori ez argitaratzearekin nahikoa. Bortizkeriaren irudiaren kontra ezin lehiatu. Espektakuluak eta erosotasunak beti irabazten dute partida.

Eta, azken batean, egoerak esku artetik ihes egiten badigu, salbuespen egoera aldarrikatu, armada deitu eta kito.

Horrelako giroaren aurrean zaila egiten da ekintzarik burutzea, eta frustrazioa nagusitzen da. Kexatu nahi dugu, etorkizuna une oro belzten ari zaigulako begi aurrean. Haatik, badakigu ez garela gu erabakiak hartzen ditugunak. Lau urtean behin gonbidatzen gaituzte askatasunaren ustezko festara, Oscarren moduan, asmo oneko jende zoriontsuz

beteta. Baldintza bakar batekin: gauerdirako itzul diezaio-
gun antolatzaileari eman digun protagonismoa, Errauski-
nek jantzia eta kalabaza bezala. Hortik aurrera, grebak, bal-
koietako kartelek, sinadura bilketek, komunikatuek, kon-
tzentrazioek, bizikletaz egindako martxek ez dute komuni-
kabideen arretarik merezi. Arerioa gu baino handiagoa da:
kapitalismoa deitzen da eta krisia hasi zenean esan zuten-
ren aurka, ez da batere ahuldu. Zeinek daki, agian hobe
daude Belgikan gobernurik gabe. Nik edonola ere ez dut
kanpaldian klik egingo.¶